

Arap Baharı: “Peki Ya Adalet?”

İçeriği Yazan: [Mehmet ALACA](#) [1] Zaman: Pzt, 16/01/2012 - 14:41

Yazar: Mehmet Alaca

2011 yılı başında Tunuslu seyyar satıcı Muhammed Buazizi isimli bir gencin kendisini yakmasıyla başlayan ve sonrasında Arap Baharı/Arap Devrimleri – Robert Fisk Arap uyanışı olarak nitelemekte- adıyla Kuzey Afrika ve Ortadoğu’da halen devam eden ve uzun bir süre de devam edeceği gözükken halk hareketleri başlamıştır.

Yaşanan halk hareketlerinin fitilini ateşleyen Buazizi’nin kendini yakması sonrası Tunus’ta başlayan protesto gösterileri kısa bir sürede Mısır, Libya, Bahreyn, Yemen, Suriye’ye sıçramıştır. Halk din, mezhep, ırk ayrımı yapmadan kısa bir süre içinde sokaklara dökülerek hep bir ağızdan adalet ve özgürlük talebinde bulunmuşlardır. Tahrir meydanı devrimlerin sembolü haline gelmiştir. Diktatörler direnmelerine rağmen önce Tunus devlet başkanı Bin Ali ülkeyi terk etmiştir, daha sonra Mısır devlet başkanı Mübarek görevinden ayrılmak zorunda kalmıştır ve şu anda yargılanmaktadır. Libya devlet başkanı Kaddafi de direnişe dayanamayıp kaçmıştır; fakat yakalanıp öldürülmüştür. Baas rejimi Suriyeli direnişçilere acımasızca saldırırsa da Esed de bu direnişe uzun süre dayanamayacaktır. Ve yıllarca ezilmiş halk eski yöneticilerine yılların hesabını soracaktır.

Ayaklanmaların Arka Planı

Tahrir’de, Wall Street’de, İspanya ve Yunanistan’da yaşanan halk ayaklanmaları ve Avrupa’da yaşanan hükümet istifaları dünyada küresel bir dönüşümün yaşandığını göstermektedir ve bu ayaklanmalar temelde aynı taleplerle ortaya çıkmıştır. Bu minvalde Ortadoğu’da yaşanan dönüşümleri her ne kadar dünyada yaşanan dönüşümlerden ayrı tutmak mümkün değilse de bu ayaklanmalar daha nevi şahsına münhasır bir yapıya sahiptir.

Ortadoğu’yu kasıp kavuran bu değişim rüzgarı birçok siyasal ve sosyal teoriyle ifade edilmiştir. Bu halk hareketlerinin böyle hızlı gelişmesinin arkasındaki ismin Albert Einstein Vakfı kurucusu Amerikalı akademisyen Gene Sharp’ın olduğu bile ifade edilmiştir. Zira Albert Einstein Vakfı 1983 yılında dünyada şiddet içermeyen hareketleri yaymak için kurulmuş olup diktatör meşruiyetlerinin nasıl ortadan kaldırılacağı ve demokratik olmayan ülkelerde şiddet içermeyen eylemlerin –sessiz devrimler- nasıl organize edileceği konusunda pek çok araştırma yapmıştır[1]. Hareketlerde yaşanan sivil itaatsizlikler sosyal medyada patlama yaratmış ve Sharp’ın yöntemleri bilinçli olmasa bile facebook, twitter ve medya (El Cezire örneği) yoluyla toplumu ciddi şekilde mobilize etmiştir.

Devrimlerin çorap söküğü gibi ardarda gelmesinin tabiki de tarihsel kökleri ve derinlikleri bulunmaktadır. Arap halklarını onlarca yıldır yönetmiş olan otokratik, askeri ve despot rejimlerin bu hareketlerle sonu kaçınılmaz bir hal almıştır. Yıllardır baskı altındaki halk artık yönetime katılmak istemektedir. Prof. Dan Diner, “Doğu artık kendi iç dinamikleri açısından bir “modernite “ ve “aydınlanma” üretme yolunda. Artık doğunun kendi birikimini ayrıştırması gerekir, Batılı birikimi transfer etmesi değil[2]” ifadesini kullanmıştır.

Bölgede yaşanan ayaklanmalar temelde toplumun adalet arayışından kaynaklanmaktadır ve bu süreç Arap halkının adalet idealinin Rönesansı olarak nitelendirilebilir. Toplum adalet uğruna kendini feda edebilme özverisini göstermektedir. Ortadoğu halklarının mücadelesi, emperyal güçlerle amaçları örtüşen kendi yöneticilerinin, neo-kolonyal devletler olan ABD, İngiltere, Fransa vs. gibi devletlerin

adaletsizliğine artık "dur!" demiştir ve gücü elinde bulunduran, lüks içinde yaşayan bir azınlık ile fakirlik ve işsizlikle mücadele eden bir çoğunluğun mücadelesine dönüşmüştür. Zira bu emperyalist ruh toplumun damarlarına merkezinde tüketim olan kültür ve yaşam tarzı zerk etmiştir. Bu kültür ve yaşam tarzı ise toplumların kültür, gelenek, inanç ve değer sistemlerini tahribata uğratmıştır.

Bölgede yaşanan mücadelenin temelinde fakirlik değil adalet fenomeninin yeniden hayata geçirilmesi ve yitmiş insan onurunun tekrar talep edilmesi yatmaktadır. Hareketlerde Filistin meselesi de çok önemli bir yer teşkil etmektedir, zira yöneticilerinin Filistin meselesine nötr tavırları, olmayan adalet olgusu ve kaybolmuş insan haysiyetini daha da zedelemiştir. Her ne kadar ülkeden ülkeye, hareketten harekete farklı görüşler ifade edilse de bütün hareketler Filistin meselesine vurgu yapmaktadır. Hatta yönetimde bulunan rejimler Filistin meselesine bakışlarına ve tutumlarına göre halk tarafından değerlendirilmektedir. Mübarek rejiminin düşürülmesinde rejimin, İsrail'in Filistin'de genel olarak işlediği savaş suçlarına sessiz kalması ve son olarak da Gazze savaşına dolaylı olarak destek vermesi çok önemli bir rol oynamıştır. Gazze sınırının açılması, Kahire'deki İsrail Büyükelçiliğinin kapatılması ve İsrail'e verilen gazın durdurulması gibi isteklerin tamamı Mısır devriminin istekleri arasında bulunuyordu ve bunların hepsi bugün yerine getirilmiştir. Suriye ve Libya'da ki hareketler in de en çok dile getirdiği noktalardan birisi, rejimlerin İsrail ile yürüttüğü iddia edilen gizli ilişkilerdir.^[3] Arap uyanışının dünyaya verdiği mesaj adalet ve onur için kendilerini feda edecekleri ve yalnız İsrail'e değil Amerika ve Avrupa dahil bütün emperyalist güçlere karşı olduklarıdır.

ABD ve Avrupa Ülkelerinin Tutumu

Ortadoğu'da geleneksel/seküler siyasal ve toplumsal kesimler bugüne kadar Batı ile ilişkilerini muhafazakar ve dindar kesimlerin aleyhine ve onları ötekileştirerek geliştirmişlerdir. Kendilerine destek verilmediği takdirde "İslamcılar ve gericiler gelecek" söylemiyle Batıdan destek almışlardır. Müslüman Kardeşlerin şiddete bulaşmamasına rağmen, Esed tarafından terörist ilan edilmesi ve/ya Kaddafi'nin Libya'daki isyancıları el-Kaide üyesi ilan etmesi bu refleksin bir sonucudur.^[4]

Amerika ve Avrupa Birliği ülkelerinin bu dönemdeki Ortadoğu politikaları anlaşılabilir değildir. Zira Tunus'ta başlayan isyanları bastırmak ve hükümete destek vermek isteyen Fransa'nın Tunus'a özel birlikler göndermek istemesi ve iki gün sonra devlet başkanı Zeynel Abidin bin Ali'nin ülkeyi terk ederek Paris'e gelme isteğinin reddedilmesi bu kafa karışıklığının en bariz örneğidir. Yine Amerika ve Avrupa devletlerinin Mısır'daki halk hareketlerine destek vermeyip hareketler başarıya ulaşınca dışişleri bakanlarını aceleyle Mısır'a göndermeleri kendilerinin de kafalarının ne kadar karışık olduğunu/hesaplarının ne kadar derin olduğunu ayyuka çıkarmıştır.

ABD ve Avrupa devletleri yıllarca destekledikleri sadık müttefiklerinin yönetimden düştüklerinde gördüklerinde desteklerini aniden kesmişlerdir. Hatta Amerika ve Avrupa kendilerini eleştirmek ve yapılan hataları düşünmek yerine bu ülkelerdeki devrimleri destekleyen bir role bürünmüştür. Zira Arap dünyasındaki devrimler Amerika ve Avrupa'nın yardımlarıyla değil engellerine rağmen gerçekleşmiştir^[5].

Libya'da yaşanan hareketler gelişim seyri açısından Tunus, Mısır ve Suriye'den farklı bir yolda ilerlemiştir. Libya'ya yapılan NATO müdahalesi desteklenirken Suriye'ye gelince bütün aktörlerin suskunluğunu girift ilişkilerle açıklamak mümkündür. Eğer İsrail'in Lübnan'da barışa ihtiyacı varsa, Esed'e ihtiyacı vardır. Esed bölgesel gücünü muhafaza etmek için İran'a ihtiyaç duymaktadır. Suriye, İran'ın geçebileceği Arap kapısı; İran ise Esed'in geçebileceği Müslüman kapısıdır.^[6] ABD, kendi insanlarını öldürdüğü için Suriye'ye tepki verirken dozu fazla abartmamaktadır. Bahreyn için hiç tepki vermemiştir, hatta Bahreyn'de ayaklanmalar çıktığı an insan hak ve özgürlükleri gözetilmeden ABD tarafından engellenmiştir. Hava kuvvetleri Libya'daki masumlar için Kaddafi'yi bombalamıştır; ancak Suriye'deki masumlar için pek de endişelenmemektedir.

Modern çağda oryantalist düşünceden kaynaklanan Batı ile İslam toplumları arasında sürekli olarak fikir ve eylem gerilimi yaşanmıştır. Fakat bu hareketlenmelerle Batı'nın İslam ve Müslüman algısı değişmeye başlamıştır. Batılı ülkeler bu değişimlerin yavaş da olsa er ya da geç yaşanacağını, bölgede despot ve halktan kopuk rejimlerle iş tutamayacağını farkına varmıştır.

Model Tartışmaları ve Bölgenin Geleceği

Ortadoğu'da yaşanan hareketlenmelerin başından beri diktatörlerin gitmesi gerektiğini ifade eden Türkiye'nin bölgeye model olma tartışmaları daha da şiddetlenmiştir. Bu minvalde Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Türkiye'nin bölge için "ilham kaynağı" olduğunu belirterek, Arap baharını "geç kalmış bir normalleşme süreci" olarak nitelemiştir.

Arap Baharı'nın iki aşaması –Tunus ve Mısır- Türkiye dış politikası için sorunsuz işlemiştir. Şiddetli bir sekülerist olan Tunus Cumhurbaşkanı Zeynel Abidin bin Ali başörtüsünü yasaklayarak dini akımlara baskı uygulamıştır. Mübarek de yapısal olarak Bin Ali gibidir ve Müslüman Kardeşler gibi dini gruplara baskı uygulamıştır, Türkiye ikisinin de gidişini olumlu karşılamıştır. Libya ile büyük ekonomik ortaklıklardan dolayı başlarda istikrarsızlığa pek olumlu bakmamasına rağmen, ülkeye NATO'nun girmesiyle tutumunu değiştiren Başbakan Erdoğan, Kaddafi'yi istifaya çağırmıştır ve muhalifleri Ankara'da ağırlamıştır. Suriye rejimi halk protestolarını şiddetle bastırınca Ankara yönetimi, rejimi reform yapmaya çağırmıştır. Esed'in reform yapmayacağı anlaşıncı Ankara'nın retoriği çok hırçınlaşarak Suriye ile ipler kopma derecesine gelmiştir.^[7]

Devrimlerden sonra özellikle Mısır'daki halk gruplarının bir araya gelmesiyle oluşan yeni partiler ve aynı zamanda daha eski geçmişe sahip olan Müslüman Kardeşler gibi gruplar ile Tunus'taki Annahda gibi partiler Türkiye'yi siyasi model olarak kendilerine örnek aldıklarını vurgulamışlardır.

Sosyal tarihi ve ekonomik açılarından bakıldığında Türkiye söz konusu rolü üstlenebilecek bir durumdadır. Ortadoğu'da yaşanan değişimler ve Türkiye'nin sahip olduğu istikrar bir araya geldiğinde bölge için faydalı olacak yeni yapılar ortaya çıkacaktır. Şu anda Türkiye'nin birikimi ve enerjisi, bölgesel ve uluslararası siyasi düşünceye tahvil edilebilmektedir.

Bölgedeki yeni yapıların uzun bir zaman demokrasiye geçişte sancı çekeceği herkesin malumudur. Bu esnada yeni rejimlerin önünde iki model bulunmaktadır; biri Batıyla ilişkileri temelden koparmış İran modeli, diğeri ise Batıyla ilişkileri koparmadan bölgedeki bütün taraflarla yapıcı ilişkiler geliştirmeye çalışan Türkiye. Yeni rejimlerin Klasik İslamcılığı temsil eden İran'a nazaran neo-İslamcılığı temsil eden Türkiye modelini tercih edecekleri beklenmektedir. Zira isyanlarda aktif rol alan İslami hareketlerin liderleri ısrarla değiştikleri ve/ya değişmek istedikleri yönünde açıklamalar yapmaktadırlar. Annahda ve İhvan gibi başından itibaren sivil ve siyaset merkezli bir üslup kullanan hareketlerin yanında Mısır'daki Cemaati İslami gibi radikal hareketler de eski radikal söylemlerini terk ederek daha uzlaşmacı ve esnek bir üslup kullanmaya başlamışlardır. Türkiye'nin Batılı ve Müslüman bir ülke olmaya çalışarak demokratikleşme ve ekonomik kalkınma hamlelerini başarıyla yürütmesi kuşkusuz bölgeye ilham kaynağı olacaktır. Yeni rejimler İran gibi tekçileşip radikalleşirse de Arap toplumu için felaket olacaktır, çünkü böyle bir durumda mezhep çatışmalarını çıkma ihtimali çok yüksektir.

Suriye'de uzun zamandır devam eden halk hareketinin militaristleşmesi, etnik temellere oturtulması veya mezhepselleşmesi büyük bir tehlike arz etmektedir, zira böylesi hareketler her zaman dış güçlerin müdahalesinin önünü açmıştır. 19. yüzyılda Fransa'nın azınlık haklarını bahane ederek Lübnan'a girmesi ve 1970'lerde Lübnan'ı kendi içerisinde parçalara bölmesi önemli bir örnektir ki korkunç bir senaryo olacaktır Suriye ve bölge için düşünüldüğünde.

Mısırlılar, masum göstericilerin öldürülmesi emrini kimin verdiğini bilmek istemektedir ve Mübarek asla cezasından kaçamayacaktır. Kaddafi öldürülmüştür. Bin Ali ise muhtemelen Suudi Arabistan'da sürgünde kalmaya devam edecektir ve eninde sonunda idama mahkum olacaktır. Ya Esed? Hepsisi gibi aynı son onun için de çok yakındır. Zira sokaklardaki halkın dilindeki cümle: "Peki ya adalet?"dir.

Süreç bölgesel başarılar elde etmesine rağmen henüz bir sona ulaşmamıştır, fakat Ortadoğu halkı demokrasi ve özgürlüğün kokusunu almıştır ve ne pahasına olursa olsun artık bölgeye demokrasi gelmek zorundadır. Bu devrimlerin dünya genelinde bir uyanış hareketine dönüşeceği de değerlendirilmektedir. Bunlarla birlikte Arap baharının emperyalistlerin oyunu olduğu gibi kötü bir senaryo düşünürsek de Arap uyanışı bir Arap aldanişına dönüşecektir.

Mehmet ALACA

iletisim@politikadergisi.com

Kaynakça:

[1] Ali Haydar Harmankaya, “Ülkeleri Fethetmenin Temel Yöntemi: Sessiz Devrimler”, Ekopolitik Gündem Dergisi, Sayı 8, Temmuz-Ağustos 2011, s.40

[2] Prof. Dr. Dan Diner, “Doğu, Kendi İç Dinamiklerini Çalıştırmaya Başladı”, 21 Kasım 2011, <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1204431&title=roportaj-dogu-kendi-ic-dinamiklerini-calistirmaya-basladi> [2], Röportaj yapan: Abdullah Yavuz Altun, (Erişim Tarihi: 21 Kasım 2011)

[3] Dr. Detlev Quintern, “Arap Devrimleri Gücünü Adalet Hareketi Geleneğinden Alıyor”, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Etkinlikler/Dosyalar/2011113_devtlev_roportaj.pdf [3], Röportaj: Uğur Çil, (Erişim Tarihi: 21 Kasım 2011)

[4] Prof. Dr. Muhittin Ataman, “İslami Hareketlerin Değişimi ve Arap İsyanları”, 7 Kasım 2011, <http://www.stargazete.com/acikgorus/islami-hareketlerin-degisimi-ve-arap-isyanlari-haber-395499.htm> [4], (Erişim Tarihi: 21 Kasım 2011)

[5] Dr. Detlev Quintern, “Arap Devrimleri Gücünü Adalet Hareketi Geleneğinden Alıyor”, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Etkinlikler/Dosyalar/2011113_devtlev_roportaj.pdf [3], Röportaj yapan: Uğur Çil, (Erişim Tarihi: 21 Kasım 2011)

[6] Robert Fisk, “Arap Baharı Burada Biter”, 1 Nisan 2011, <http://www.stargazete.com/yazar/robert-fisk/arap-bahari-burada-biter-haber-340866.htm> [5], (Erişim Tarihi: 21 Kasım 2011)

[7] Mustafa Akyol, “Turkey's Maturing Foreign Policy”, July 7, 2011, <http://www.foreignaffairs.com/articles/67974/mustafa-akyol/turkeys-maturing-foreign-policy> [6], (21 Kasım 2011)

Yorumlar

- [Dış Siyasa](#) [7]

Kaynak URL (01/05/2024 - 07:17 tarihinde yazdırıldı):

<https://www.politikadergisi.com/makale/arap-bahari-%E2%80%9Cpeki-ya-adalet%E2%80%9D>

Bağlantılar:

Sosyal Medya: [Facebook](#) | [Twitter](#)

- [1] <https://www.politikadergisi.com/pd-uye/mehmet-alaca>
[2] <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1204431&title=roportaj-dogu-kendi-ic-dinamiklerini-calistirmaya-basladi>
[3] http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Etkinlikler/Dosyalar/2011113_devtlev_roportaj.pdf
[4] <http://www.stargazete.com/acikgorus/islami-hareketlerin-degisimi-ve-arap-isyani-haber-395499.htm>
[5] <http://www.stargazete.com/yazar/robert-fisk/arap-bahari-burada-biter-haber-340866.htm>
[6] <http://www.foreignaffairs.com/articles/67974/mustafa-akyol/turkeys-maturing-foreign-policy>
[7] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/dis-siyasa>